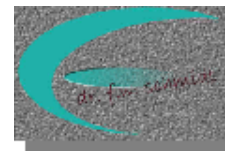

Histo-visie

Hollandgänger

In de zeventiende eeuw ontstond in Holland vanwege de sterk groeiende economie behoefte aan goedkope arbeidskrachten. Met name in de landbouw met haar seizoensarbeid vormde het tekort aan arbeiders een probleem. Zo was het niet eenvoudig om voor het maaien van het gras personeel te vinden.

In Duitsland bestond echter juist een tegenoverliggende situatie. Vele arme landarbeiders konden daar amper het hoofd boven water houden. Van de herenboeren hadden ze veelal een huisje met een daarbij behorende groentetuin kunnen huren. Daarnaast mochten ze soms het weinige vee dat men bezat onder hoede van de herenboer laten grazen op de gemeenschappelijke gronden, de zogenaamde marken. De huur werd verrekend met een aantal dagen verplicht werken voor de herenboer. De huren waren overigens niet hoog, maar daar stond tegenover dat de daglonen dat ook niet waren. De verreke-

ning werd op een kerfstok bijgehouden.

Voor de landarbeiders bleef zodoende een marginaal bestaan over. Om het gezinsinkomen enigszins te verhogen, togen vele mannen en jongens jaarlijks naar Holland om daar als maaier seizoensarbeid te gaan verrichten. Ongeveer een kwart van hen was ongehuwd.

De tocht werd grotendeels te voet afgelegd. Bepakt met een zwaar bagagepak trok men in groepen naar Holland toe. In hun leren plunjezakken zaten naast kleding en voedsel ook zeisbladen, slijpstenen, haarspitten en haarhamers om hun zeisen aan te scherpen. De meeste kans op werk had men in Holland en in Friesland. Voor het bereiken van het eerstgenoemde gewest moest men de Zuiderzee oversteken. De pikmaaiers uit het noordelijk deel van Duitsland kwamen daarbij nabij Coevorden ons land binnen. Dan volgden ze de noordelijke oever van de Vecht. Uiteindelijk kwamen ze dan in Hasselt uit,

om zich daar in te laten schepen.

In de zeventiende eeuw moet het jaarlijks om ongeveer 9.000 trekkers hebben gegaan. Dat aantal groeide waarschijnlijk in de achttiende eeuw uit tot 14.000 tot 15.000 personen.

Natuurlijk probeerde het nabij gelegen Zwolle een graantje mee te pikken. De aanleg van het Varkensgat dat aan de monding van de Vecht ligt, was mede om dit doel geschied. Een hevige concurrentiestrijd was soms het gevolg. Vroeg een Hasselter beurtschipper vier stuiver voor de passage, de Zwollenaren gingen daar onder zitten door drie stuivers te vragen.

Voor de Zwolse economie was het vervoer van deze hannekemaaiers slechts één van de bestaansbronnen, voor Hasselt was het echter één van de voornaamste bron van inkomsten. Niet alleen de beurtschippers verdienden aan hen, maar ook de plaatselijke middenstand. Met name de herbergiers profi-

Bronnen:

F.W. Schmidt, *Te laate genodigt of in 't geheel vergeeten'*, (Kampen 2001)

G. van Hezel, "Reizen over de Zuiderzee", In: *De Vriendekring* (1998)

F.W. Schmidt, "Zuidveen", *OHB* (2003)

teerden mee.

Een deel van de pikmaaiers gaf aan Hasselt de voorkeur boven Zwolle. Bij binnenkomst via de Enkpoort deden de katholieken nog even de Heilige Stede aan.

In de negentiende eeuw bedroeg het aantal passanten in Hasselt nog altijd zo'n tien tot twaalf duizend man. In het midden van de veertiger jaren van die eeuw nam het aantal af tot vijf à zes duizend. Voor een deel had dat te maken met de aanleg van de straatweg Zwolle– Meppel. De arbeiders voor het noorden bogen voortaan af om via Rouveen en Staphorst naar Friesland te reizen.

Ook het aantal passages naar Holland liep terug. In toenemende mate onderzocht men concurrentie van de stoomboot. Voor 75 cent mochten de pikmaaiers in de derde klasse meereizen. Voor de Hasselter beurtvaarders was dit de doodsteek. In 1849 vond geen enkele wekelijkse vaart meer plaats en een jaar later waren over het gehele jaar genomen er nog maar 32 afvaarten. Voortaan reisden de hannekemaaiers per stoomboot. Ze zagen er over het algemeen arm, smerig en onverzorgd uit. De prijs die zij voor hun overtocht betaalden, stond hen niet toe om bij regen en wind zich in de roef op te houden. Zij moesten aan dek blijven of bij heel slecht

weer mochten ze in het vooronder plaatsnemen. Ze hadden veelal al een lange reis achter zich. Sommigen hadden een voettocht van zo'n 200 kilometer achter de rug. In hun zware bagagepakken sleepten ze hun mondvoorraad bestaande uit spel, ham, worsten en broden met zich mee. Verwachtingsvol reisden men af. De dagen waren echter lang, de onderkomens beroerd en de verdiensten vielen veelal tegen. Zo meldde de burgemeester van Steenwijkerwold dat in zijn gemeente in 1811 in totaal 160 vreemdelingen werkzaam waren, voornamelijk als *turftrekkers en hoyers*. Ze waren in mei of juni aangekomen en om vervolgens in juli of augustus te vertrekken. In tussentijd verbleven ze in de zogenaamde poepetenten. Anders dan het woord doet vermoeden, waren dit houten optrekjes van vijf bij vijf meter. Elk optrekje bood onderdak aan twaalf man. Het was er vochtig, rokerig en benauwd. Ook het werk was zwaar. Men stond de hele dag voorovergebogen. Velen hadden dan ook last van gezwollen benen. De verdiensten vielen tegen. Uit het verslag van bovengenoemde burgemeester bleek ook dat de veenarbeiders - 160 man - in totaal 4.000 gulden mee naar huis namen, ofwel 25 gulden de man. Voor dat

**Men wil verkoopen / een heght en
sterck getimmert**

VEER-SCHIP,

Met zijn toebehooren.

geld had men van zonsopgang tot zonsondergang moeten werken.

Niet duidelijk is of dit het bruto of netto bedrag is wat men naar huis meenam.

Een andere - Duitse - bron vermeldt dat in Amt Ehrenburg in 1767 in totaal 415 seizoenarbeiders met in totaal 3.563 Reichstalers terugkeerden, of wel acht tot negen Reichstalers per man. Dat was ongeveer een derde van hun brutoverdiensten die in totaal 11.052 Reichstalers hadden bedragen. Per man had men dus iets meer dan 26 Reichstalers verdiend. Tweederde deel was als kosten opgegaan. Tot die kosten konden ook de twee overtochten gerekend worden. Ook aan eten en drinken zal het nodige zijn opgegaan. Zoals we zagen hebben de Hasselter herbergiers hier het nodige profijt van getrokken.

Bronnen:

<http://www.kirchner-raddestorf.de/heimat/regional/fremde.htm>

J. Lucassen, *Naar de kusten van de Noordzee* (Gouda 1984)

K. Mulder, *Hannekemaaiers en kiepkerels* (Haren 1971)

Meer over de historie van Hasselt weten of zien

www.schmidtplanet.info